

Jaarverslag 2022-2023
&
Jaarplan 2023-2024

schooljaar jaarverslag	2022-2023
schooljaar jaarplan	2023-2024
school	Basisschool De Expeditie
schoolleider	Mariska Roos
datum	oktober 2023

1. Inleiding

1.1 Terugblik afgelopen jaar

School 2022-2023 was het eerste schooljaar waarin er geen corona-restricties meer waren. We hebben een 'gewoon' schooljaar gehad en dat was fijn. Er is veel structuur en rust in de school en kinderen ervaren een prettige sfeer onderling en in de groepen.

In dit jaarverslag en jaarplan beschrijven we onze ambities voor het schooljaar 2023-2024 en kijken we terug op 2022-2023.

1.2 Evaluatie 2022-2023 en ambities 2023-2024

In dit jaarplan wordt beschreven welke acties en doelstellingen vanuit het schoolplan dit jaar zullen worden opgepakt voor de schoolontwikkeling. Eerst kijken we terug: hebben we onze ambities bereikt in het schooljaar 2022-2023?

De kern van dit jaarplan en ons schoolplan blijft: 'Hoge verwachtingen: gelijke kansen voor elk kind.' De definitie van kansengelijkheid die we hierbij hanteren is:

'Kinderen met gelijke aanleg hebben recht op dezelfde mogelijkheden wat betreft hun schoolloopbaan - ongeacht de gezinssituatie waarin het kind opgroeit.' (Werkgroep Kansengelijkheid Flores.)

Door de acties die we inzetten en de mindset waarmee het team werkt, proberen we gelijke kansen te creëren voor alle kinderen, om zo de relatie tussen de achtergrond van het kind en de schoolloopbaan/leerprestaties te verminderen.

De hoge verwachtingen zie je terug in onze ambities voor de gehele school in 2024: we streven ernaar om dan 100% van alle kinderen te laten uitstromen met minimaal referentieniveau 1f en streven naar hoger dan gemiddelde referentieniveaus voor streefniveau 2f/1s (begrijpend lezen 75, taalverzorging 70, rekenen 60). De hoge verwachtingen zie je ook terug in alle interventies die we inzetten.

Ook hebben de procesbegeleiders, KC'ers en de schoolleider de tweejarige opleiding High Performing Schools gevolgd en ronden zij deze binnenkort af. Drie collega's hebben het High Performing Teacher-programma gevolgd.

De volgende vragen zijn van belang voor een cyclische, planmatige aanpak van de schoolontwikkeling:

- PLAN: Ambities/doelen: welke concrete resultaten willen we bereiken?
- DO: Aanpak: welke maatregelen nemen we om deze resultaten te bereiken?
- CHECK: Evaluatie: heeft de aanpak de juiste/verwachte resultaten opgeleverd?
- ACT: Hoe verder: wat kan beter n.a.v. de evaluatie en wat pakken we nog op?

Door de toepassing van deze PDCA-cyclus borgen we de evaluatie, bijstelling en borging van onze acties.

In dit jaarplan wordt gestart met het hoofdstuk 'Jaarverslag 2022-2023', waarin de ambities van het afgelopen schooljaar worden geëvalueerd. We hebben gestaag doorgewerkt aan de schoolontwikkeling. De tussenresultaten van de school zijn van iets onder onze ambities bij de medietoetsen, prachtig gestegen naar ruim boven onze ambities in juni. De eindtoetsresultaten waren, zoals we al verwachtten, onder het gewenste niveau. De langdurige ziekte van een van de groep 8-leerkrachten en de daarbij behorende vervanging in de ene groep, en de lastige groepsdynamiek in de andere groep, leidde tot een veel lager resultaat dan normaal.

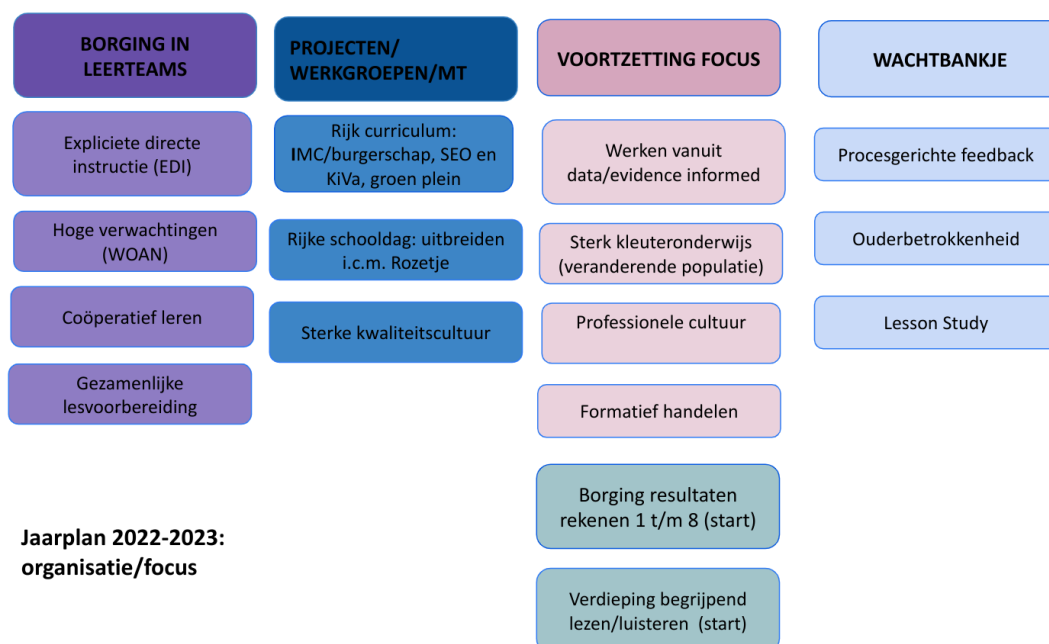
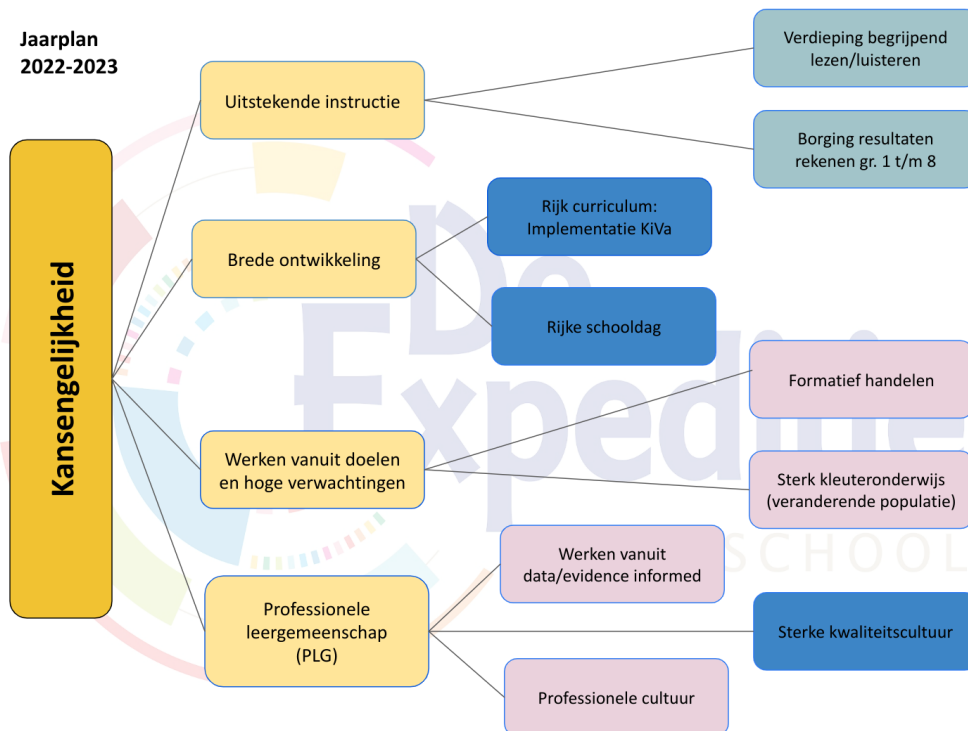
We hebben met een deel NPO-subsidie en de subsidie basisvaardigheden die we hebben toegekend gekregen, interventies kunnen inzetten die schoolbreed en op individueel niveau de kinderen en de school verder helpen. De ambities die we ons in 2021-2022 stelden hebben we verder doorontwikkeld en getoetst aan de ontwikkeling van de school. Een bijstelling bleek nodig. We waren met te veel verschillende onderwerpen bezig, waardoor we de focus dreigden te verliezen. In het volgende hoofdstuk wordt toegelicht welke acties we hebben ondernomen om de focus terug te krijgen binnen de school. (CHECK en ACT)

Vervolgens wordt in het hoofdstuk 'Ambities' uiteengezet welke ambities er zijn voor de schoolontwikkeling in schooljaar 2023-2024 en hoe we deze willen bereiken. Deze ambities passen in de strategie van onze stichting, we zijn op 'expeditie' naar: "Ieder kind kan alles leren". De populatie van onze school is deels aan het veranderen. Er komen in de onderbouw meer kinderen binnen die taalachterstand hebben (NT2-kinderen, maar ook kinderen van Nederlandstalige ouders). Dit vroeg ook om een bijstelling van onze plannen. (PLAN en DO)

2. Jaarverslag 2022-2023

2.1 Oorspronkelijk jaarplan

In de weergave van het jaarplan 2022-2023 hieronder is af te lezen met welke onderwerpen we ons zouden gaan bezig houden in 2022-2023. In de tekening daaronder is te zien op welke wijze we dit hadden georganiseerd.

Bij de start van het schooljaar 2022-2023 hebben we ons vooral gefocust op de implementatie van het programma KiVa, voor sociaal-emotioneel leren. Dit is met succes geïmplementeerd. Ook hebben we veel aandacht besteed aan de professionele cultuur en feedback geven aan elkaar. In de leerteams bleef uiteraard aandacht voor het werken als PLG (zie ook notitie: PLG Basisschool de Expeditie).

2.2 Focus en verdieping

Gesprekken over de focus

Tijdens de bijeenkomsten die het breed MT had in het kader van de opleiding HPS (High Performing Schools) merkten we dat we focus begonnen te verliezen binnen de school. Het team ervoer een hoge werkdruk en we waren met te veel zaken tegelijk bezig. Eind 2022/begin 2023 zijn we in gesprek gegaan met enkele collega's die de opleiding HPT (High Performing Teacher) volgden. We concludeerden dat we meer focus wilden aanbrengen om de schoolontwikkeling meer te borgen en duurzaam te maken. We hebben vervolgens met het gehele team in groepjes gepraat over welke schoolontwikkeling volgens hen succesvol is geweest en waarom, welke resultaten zij daarvan zagen, en voor welke onderwerpen weinig draagvlak of tijd was. Het team heeft dit als heel prettig ervaren. Het is een omslagpunt geweest in de schoolontwikkeling.

De conclusies waren dat een aantal zaken heel goed liepen: de gezamenlijke lesvoorbereidingen, het werken met cruciale doelen, lesgeven volgens EDI, de cultuur in de school voelde professioneler en veiliger, en de implementatie van KiVa wierp zijn vruchten af. Tegelijkertijd werd er geconcludeerd dat: de collegiale consultaties niet van de grond kwamen, de werkdruk hoog was, er nog weinig kennis was van goed formatief handelen (Sterwijs en OPO kwamen niet goed van de grond) en er in de onderbouw nog te veel tijd stroomde naar praktische zaken.

Aan de hand van deze gesprekken en de resultaten op de M- en E-toetsen en de eindtoetsen zijn de volgende afspraken met elkaar gemaakt voor de tweede helft van het jaar.

De focus voor iedereen kwam te liggen op het werken volgens onze visie, de schoolafspraken en de afspraken uit de PLG-notitie. Het MT werkt alle teamafspraken, onderwijsplannen en kwaliteitskaarten bij. Er was onvoldoende ruimte in het rooster: na een traject met ouders is per 2023-2024 de vrijdagmiddag voor groep 5 t/m 8 erbij gekomen.

De onderbouw maakte een definitieve keuze voor een registratiesysteem (dit is KIIJK gebleven) en werkte gezamenlijk verder aan de ontwikkeling van het thematisch werken aan de hand van zorgvuldig geselecteerde doelen. De IB'er van de onderbouw werkt aan een taalplan voor de NT2- en taalzwakke kinderen op school.

De middenbouw en bovenbouw focust zich op de nieuwe rekenmethode (dit is Pluspunt geworden) en op de verbetering van rekenen i.c.m. EDI. Bij de collegiale consultaties, gezamenlijke lesvoorbereidingen, leerteams en studiedagen ligt de focus steeds op rekenen.

Subsidie basisvaardigheden

Tegelijkertijd hadden we in het najaar de subsidie Verbetering basisvaardigheden toegekend gekregen, een behoorlijk grote subsidie waarmee we onze resultaten naar een hoger niveau zouden

kunnen tillen. Dit betekende dat we meer uren konden besteden aan de ontwikkelingen die we gekozen hebben. In het volgende hoofdstuk over het jaarplan voor 2023-2024 komen deze onderwerpen terug.

2.2 Analyses LOVS-toets juni 2023

In onderstaand overzicht uit Focus PO (het programma dat wij gebruiken om onze toetsresultaten weer te geven en te analyseren) zijn in grijs de schoolambities zichtbaar. In blauw is per vak het gemiddelde voor de school weergegeven.

Mediotoetsen januari 2023

Eindtoetsen juni 2023

Het is goed te zien dat de interventies die zijn ingezet: meer focus en meer ondersteuning en inzet op de basisvaardigheden (zie volgend hoofdstuk voor meer toelichting) hebben geleid tot hogere tussenresultaten. De resultaten op de mediotoetsen waren voor rekenen en begrijpend lezen iets onder onze ambities. Op de eindtoetsen waren alle resultaten verbeterd en boven onze ambities.

2.3 Eindtoets groep 8 in 2023

Helaas waren de resultaten van de eindtoets voor het eerst in de historie van De Expeditie onvoldoende. Dit resultaat kwam, ondanks inspanningen om dit te voorkomen, niet onverwacht. De langdurige ziekte van een van de groep 8-leerkrachten en de daarbij behorende vervangingen in de ene groep, en de lastige groepsdynamiek in de andere groep, leidde tot een veel lager resultaat dan normaal.

Tabel 1 - Eindtoetsresultaten 2019, 2021, 2022, 2023 (in 2020 was er geen eindtoets)

jaar	aantal lln.	schoolscore	landelijk gemiddelde (zonder weging)
2019	44	537,3	535,7
2021	51	535,6	534,5
2022	45	534,9	534,8
2023	55	531,5	534,9

Tabel 2 - Referentieniveaus

		Aantal leerlingen behaald	Percentage	Percentage CET-scholen
Lezen	1F	53	96	97
	2F	33	60	74
Taalverzorging	1F	54	98	97
	2F	28	51	63
Rekenen	1F	49	89	92
	1S	15	27	46

De referentiewaarde 2F voor lezen en taalverzorging waren dit jaar onder het gemiddelde, maar nog wel binnen de correctiewaarden van de Onderwijsinspectie. Rekenen was helaas onder de correctiewaarde. Zie

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderwijsresultaten-primair-onderwijs/beoordeling-leerresultaten-po-2022-2023>

Zie verder de CET-analyse en de diepteanalyse (op te vragen bij de schoolleider).

3. Jaarplan 2023-2024

Vier pijlers

Voor 2023-2024 zijn de ambities hieronder weergegeven. De pijlers zijn:

- Burgerschap en sociaal-emotionele ontwikkeling;
- Versterking van het rekenonderwijs;
- Versterking van het taalonderwijs aan het jonge kind;
- Verdere professionalisering van leerkrachtvaardigheden.

3.1 Burgerschap en sociaal-emotionele ontwikkeling

Burgerschap is een belangrijk onderdeel van ons curriculum. Per leerjaar hebben wij cruciale leerdoelen vastgesteld met bijbehorende activiteiten, beschreven in een doorgaande leerlijn. Eind schooljaar 2022-2023 zijn wij gestart met het IMC-Basisprogramma, met de intentie dit programma als vast onderdeel op te nemen in ons curriculum. Groep 7 en 8 krijgen elke week, twee jaar lang, onder schooltijd les van gastdocenten die de leerlingen meenemen in hun beroepenwereld. De Hogeschool van Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam hebben zich voor de lange termijn verbonden aan effect- en impactonderzoeken naar IMC. Uit de onderzoeken blijkt dat deelnemende leerlingen méér algemene kennis, zelfvertrouwen en motivatie hebben dan leeftijdsgenoten en het belangrijk vinden om een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij. Zie <https://www.imcweekendschool.nl/imcbasis/imc-basis>. Om de sociaal-emotionele ontwikkeling van onze kinderen te versterken en een positief klimaat op school te behouden blijven wij werken met KiVa.

3.2 Versterking rekenonderwijs

Zoals vermeld in het jaarverslag zien we in de eindtoetsresultaten voor rekenen een dalende trend (die ook landelijk zichtbaar is): het 1F-niveau wordt op alle domeinen behaald, maar onvoldoende leerlingen behalen het streefniveau 1S (van 2018-2019 48% naar 2021-2022 31% naar 2022-2023 27%). Het doel van ons verbeterplan voor rekenen is om minimaal 48% van onze leerlingen in 2024 het streefniveau 1S te laten behalen en toe te werken naar 60% in 2026.

Hiervoor hebben we een verbeterplan opgezet, waarbij we extra uren en materialen inzetten:

- faciliteren van een rekenspecialist voor 2 dagen per week;
- verdere professionalisering van de leerkrachtvaardigheden door de inhuur van externe expertise voor EDI en formatief handelen en voor ondersteuning bij de implementatie van een nieuwe rekenmethode;
- de aanschaf van een nieuwe rekenmethode en de aanschaf van meer concrete materialen voor rekenen.

Het doel is om met deze interventies de rekenresultaten op de korte termijn te verbeteren, maar ook te werken aan een duurzame verbetering van ons rekenonderwijs. Het midden- en bovenbouwteam

focus zich in de leerteams hierop met een rekenspecialist van Expertis, Johan Dozeman. Elk leerteam is Johan Dozeman of onze interne rekenspecialist en KC'er Roy Vooges bij de leerteams. Er is een traject opgesteld voor een geheel schooljaar waarin het team in de leerteams, collegiale consultaties, gezamenlijke lesvoorbereidingen, lesbezoeken en studiedagen zich richt op de verbetering van het rekenonderwijs d.m.v. EDI en meer formatief handelen. Onze kwaliteitscoördinatoren (KC'ers) monitoren dit proces samen met de schoolleider. Het verbeterplan is te vinden in bijlage 1.

3.2.1 Formatief handelen

Leerlingen zullen beter gevolgd worden in hun ontwikkeling (kennis/vaardigheden), waardoor hiaten vroegtijdig gesignaleerd en 'gerepareerd' kunnen worden. Het is hiervoor essentieel dat onze leerkrachten procesgerichte feedback noteren en planmatig handelen aan de hand van data (dagelijkse praktijk, formatieve toetsen, rekengesprekken, methode- en niet methodegebonden toetsen).

3.2.2 Versterking EDI

Vanaf 2019 hebben wij ingezet op de verbetering van onze instructie door middel van EDI. Formatief handelen maakt hiervan natuurlijk onderdeel uit. In eerste instantie merkten wij een forse verbetering van de leerkrachtvaardigheden en de resultaten. We denken echter dat ons team de vaardigheden in EDI nog verder kan vergroten. Bij lesbezoeken en collegiale consultaties zien wij bijvoorbeeld dat er niet altijd voldoende instructie wordt gegeven op het concept (veelal alleen op de vaardigheid), dat de wisbordjes niet altijd correct worden ingezet (fase van formatief handelen) en dat sommige leerkrachten moeite hebben met het stellen van goede 'controle van begripvragen' (cvb-vragen). Door meer lesbezoeken door onze rekenspecialist/KC'er, collegiale consultaties, het samen voorbereiden van lessen en de verdere professionalisering door Expertis willen we ervoor zorgen dat het hele team uitstekende EDI-rekenlessen geeft. De door ons geformuleerde cruciale doelen worden gemonitord. Onderzoek naar een nieuwe rekenmethode die past bij onze manier van werken is uitgevoerd. Dit is Pluspunt geworden. Onze kwaliteitscoördinatoren monitoren deze processen samen met de schoolleider.

In groep 8 wordt extra rekenondersteuning geboden aan een deel van de kinderen. Onze rekenspecialist voorziet daarnaast waar nodig/gewenst de leerkrachten in groep 7 en 8 van advies bij de gezamenlijke lesvoorbereidingen.

Wij kiezen voor bovenstaande interventies, omdat is aangetoond dat directe instructie en formatief handelen leidt tot betere resultaten. Ook is aangetoond dat de kracht van een school ligt in de vaardigheden van het gehele team (Hargreaves & Fullan: *Professioneel kapitaal*).

Deze interventies sluiten aan bij recent wetenschappelijk onderzoek:

- <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/effectieve-feedback-de-klas>
- <https://formatievecyclus.nl/>
- <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/formatief-evalueren-als-doelgericht-en-interactief-proces>
- <https://www.slo.nl/thema/meer/taal-rekenen/rekenen/>

- <https://didactiefonline.nl/artikel/leer-ze-rekenen>
- <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/rekenen-wiskunde-einde-sbo/reflectiewijzer>
- <https://www.onderwijskennis.nl/themas/directe-instructie>
- <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/het-inzetten-van-directe-instructie>

De rekenresultaten worden doorlopend gemonitord, zowel summatief als formatief. Vanuit onze leerlingvolgsystemen Esis en Focus PO kunnen we (laten) zien hoe de rekenresultaten zich ontwikkelen. We maken gebruik van de M- en E-toetsen van Cito.

Zie bijlage 1 voor het rekenplan dat is opgesteld.

3.3 Versterking taalonderwijs aan het jonge kind

De populatie van De Expeditie verandert. Waar voorheen bij ons voornamelijk kinderen instroomden die thuis Nederlands spraken, stromen er nu veel kinderen in die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Ook de instroom van Nederlandstalige kinderen, die thuis weinig rijk taalaanbod gekregen hebben, neemt toe. Voor deze laatste categorie is de stap van dagelijkse taal naar schooltaal ook groot. Daarom willen we extra inzetten op effectief taalonderwijs aan het jonge kind (groep 1 t/m 3). We willen dat kinderen bij ons gelijke kansen krijgen en met een goede basis starten. Een goede basis in de onderbouw betekent meer kans op een succesvolle schoolcarrière.

Concreet betekent dit dat wij een deel van de subsidie zullen gebruiken voor het volgende:

- faciliteren van een leerkracht/KC'er voor twee tot drie dagen per week voor de versterking van het taalonderwijs aan het jonge kind en verdere professionalisering van de leerkrachten door de inhuur van externe expertise;
- doorontwikkeling van het werken met cruciale doelen en het ontwerp van thema's in de onderbouw en de toespitsing van het leerlingvolgsysteem voor de onderbouw die deze doorontwikkeling ondersteunt;
- kleine klassen behouden in de groepen 1 t/m 3.

Het doel van deze interventies is het taalonderwijs aan het jonge kind duurzaam te verbeteren.

Sterker taalaanbod

De versterking van het taalonderwijs heeft tot doel om, startend in de lagere groepen, te komen tot een sterker taalaanbod voor alle groepen leerlingen van groep 1 t/m groep 3. Hiermee wordt de basis versterkt. Onze resultaten op lezen en taalverzorging zijn goed tot uitstekend (begrijpend lezen 73% 2F, taalverzorging 60% 2F in 2022). Met de veranderende populatie is het echter nodig ons taalonderwijs voor de jongere kinderen te herzien en te versterken. Op De Expeditie is hiervoor nog onvoldoende kennis aanwezig. Daarom hebben we onze KC'er voor onder- en middenbouw, Tanja IJsseldijk, gefaciliteerd om hiernaar onderzoek te doen, beleid te ontwikkelen en extra ondersteuning te geven aan leerkrachten en de leerlingen. Om ons hierin verder te helpen krijgen wij hulp van stichting Pas. De kennis die we opdoen moet landen in het team en daar geborgd worden, zodat na

de extra ondersteuning kinderen in hun eigen groep de juiste ondersteuning krijgen. In het najaar van 2023 wordt de al opgedane expertise toegepast in de groepen. Op 1 januari 2024 moet het gehele taalplan klaar zijn voor implementatie.

Doorontwikkeling van het werken met cruciale doelen en thema's

We willen het taalonderwijs goed inbedden in ons thematisch werken (in groep 1/2) en het werken met cruciale doelen (in groep 1/2 en 3). Daarvoor is versterking van de vaardigheden nodig. Sinds 2017 werken de groepen 1/2 met het leerlingvolgsysteem KIIJK!. Het onderbouwteam werkt naast KIIJK aan een eigen systeem met concretere en beter meetbare doelen, waarmee we tevens ook taalachterstanden vroegtijdig kunnen signaleren.

Kleine klassen behouden

Vanwege de zeer diverse instroom hebben we ervoor gekozen om vanaf januari 2023 een vierde kleutergroep te starten. Omdat we sterk inzetten op EDI proberen we ook in de hogere groepen het aantal leerlingen per groep klein te houden (en combinatieklassen te voorkomen). Uit onderzoek naar klassenverkleining blijkt dat kleine groepen vooral effectief zijn voor jonge kinderen én voor kinderen uit een zwakker sociaal-economisch milieu. Dit is passend bij de Expeditie als OAB-school met een weging van 32.

Deze interventies sluiten aan bij recent wetenschappelijk onderzoek:

- <https://www.poraad.nl/kind-onderwijs/nieuwkomers/handreiking-ruimte-voor-nieuwe-talen>
- <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/kleine-klassen-beter-voor-leerling-en-leraar>
- <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/onderwijskansen-en-taalstimulering>

3.4 Verdere professionalisering van de leerkrachtvaardigheden

Ons team werkt sinds schooljaar 2019-2020 als professionele leergemeenschap. Wekelijks is er een leerteambijeenkomst, waarin n.a.v. analyses onderzoek wordt gedaan om zo het onderwijs te verbeteren. De leerteams hebben ook leerlingbesprekingen, bereiden gezamenlijk lessen en thema's voor en doen collegiale consultaties. Uit onderzoek naar professionalisering en naar het werken in leergemeenschappen blijkt dat gezamenlijk als team leren, onderzoeken en samen toewerken naar een concreet doel effectief is om een verbetercultuur te bewerkstelligen en het onderwijs duurzaam te verbeteren.

Vanuit onze visie, die gebaseerd is op wat wetenschappelijk bewezen effectief is, hebben we keuzes gemaakt voor ons onderwijs. We merken dat we na de fusie onvoldoende aandacht hebben besteed aan het uitgebreider kennisnemen van inzichten over hoe kinderen leren en daarmee de theorie achter besluiten die we hebben genomen. Een deel van ons team (9 medewerkers) is bezig geweest met een 'High Performing Schools'-opleiding of een 'High Performing Teacher'-opleiding waarin deze kennis wordt opgedaan. Het is nodig om deze kennis ook bij het gehele team aan te brengen voordat we nieuwe stappen gaan maken. Om hierin te slagen is er ook meer ontwikkeltijd nodig voor teamleden.

Concreet betekent dit:

- de inhuur van externe docenten om het team verder te scholen hierin;
- vrijspelen van een collega voor een of twee dagen per week om ontwikkeltijd te creëren voor alle teamleden, zodat zij meer tijd hebben om samen te ontwikkelen (door meer collegiale consultaties, onderzoekswerk of gezamenlijke lesvoorbereiding);
- ten slotte willen we ook een of twee collega's laten starten met een opleiding tot taalspecialist. We hebben twee rekenspecialisten in de school, maar geen taalspecialist.

Deze professionaliseringsslag heeft als doel om de leerkrachtvaardigheden en kennis van onze leerkrachten te vergroten en zo tot een duurzame verbetering te komen van ons onderwijs.

Deze interventies sluiten aan bij recent wetenschappelijk onderzoek:

- <https://www.onderwijskennis.nl/themas/schoolontwikkeling-en-verbetercultuur>
- <https://www.onderwijskennis.nl/themas/professionalisering>
- <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/effectiviteit-professionele-leergemeenschap>
- <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/kennisdeling-en-kennisbenutting-tussen-leergemeenschappen>

Professionalisering van het team is lastiger te meten dan resultaten van leerlingen. Door observaties die de KC'er en de schoolleiding zullen uitvoeren zal de ontwikkeling van de leerkrachtvaardigheden gemonitord worden. Teamleden zullen collegiale consultaties uitvoeren. Doel van dit traject is dat elk teamlid straks kan uitleggen waarom wij hebben gekozen voor onze manier van onderwijs en de theorie erachter kent en daarmee effectief en gemotiveerd op deze wijze les geeft.

BIJLAGE 1: Verbeterplan rekenen De Expeditie (maart 2023)

Staat van het rekenonderwijs op de Expeditie

Leerresultaten

Uit de laatste CET-analyse, geschreven door de kwaliteitscoördinator bovenbouw, kwam een duidelijk beeld naar boven; de resultaten voor rekenen van de groepen 8, behaald op de LOVS-toetsen, dalen al drie jaar. Waar we in het schooljaar 2019-2020 nog ruim boven het gemiddelde scoorden, scoorden we in 2021-2022 ruim onder het gemiddelde (bijlage 1). Deze daling zien we ook terug in de schoolrapportage van de Centrale Eindtoets (CET). Het feit dat er sprake lijkt te zijn van een trend (structurele daling) en het feit dat slechts 31% van onze leerlingen het streefniveau 1S behaald (bijlage 2), baart ons zorgen.

Lesobservaties/onderwijskwaliteit

Naast de leerresultaten monitoren we uiteraard ook de onderwijskwaliteit. Omdat het de leerkracht is die zorg draagt voor een sterke en rijke pedagogische en didactische leeromgeving, moet je als kwaliteitscoördinator structureel de groepen bezoeken. Alleen dan zie je wat er op de werkvloer gebeurt en kun je monitoren om vervolgens ontwikkelingsgericht waar nodig teamleden te begeleiden (Van Druijten, L. et al, 2022). Tijdens deze bezoeken, die voornamelijk op het rekenonderwijs gericht waren, is het volgende naar voren gekomen. Ondanks de EDI-training, die het gehele team gedurende 2019 en 2020 heeft gevolgd, komen de verschillende elementen niet altijd voldoende naar voren. Zo wordt het leerdoel niet altijd benoemd, wordt er niet/onvoldoende instructie gegeven op het concept (veelal alleen op de vaardigheid), worden de wisbordjes niet altijd correct ingezet (fase van formatief handelen), etc. Ook geven enkele leerkrachten aan dat ze moeite hebben met het stellen van goede ‘controle van begripsvragen’ (cvb-vragen). Het lijkt erop dat de achterliggende principes van Rosenshine, basis voor het EDI-model, niet/nauwelijks bekend zijn. Dit maakt flexibel schakelen, bijvoorbeeld tussen de diverse fases van EDI, lastig.

Ook lijkt het erop dat leerkrachten moeite hebben met formatief handelen, d.w.z. vanuit een doordacht onderwijsontwerp en data een geïnformeerde vervolgactie bepalen (Kneyber & Sluismans, 2022), waarmee het onderwijsproces effectief gestuurd kan worden. Zo worden er onvoldoende goede cvb-vragen gesteld, worden de wisbordjes niet altijd goed ingezet en volgt men vooral de methode waardoor voorbij wordt gegaan aan (onderwijs)behoeften.

Alhoewel deze constatering in eerste instantie zorgelijk lijkt, biedt het ook zeker kansen. Als we namelijk, binnen de huidige fase van verandering, een nieuwe training op het gebied van EDI meer praktisch benaderen (training/begeleiding gericht op toepassing), waarbij formatief handelen als onderdeel wordt opgenomen in onze ‘gereedschapskist’, kunnen we de onderwijskwaliteit op middellange-/lange termijn (duurzaam) vergroten. Daarnaast zijn er ook oplossingen voor de korte(re) termijn. Als we de huidige situatie goed in kaart brengen (hiaten achterhalen, bijvoorbeeld aan de hand van diagnostische rekengesprekken) en hier gericht op acteren (speervissen in plaats van sleepnetvissen), kunnen we op korte termijn de

belangrijkste hiaten in de groepen 7 en 8 deels ondervangen. Deels, omdat verkeerde procedures/vaardigheden al grotendeels ingeslepen zijn.

Plan voor korte(re) termijn

Waar het reflectief handelingsonderzoek gericht is op de lange(re) termijn, is de ondersteuning van leerlingen meer gericht op de korte(re) termijn. Voor de aanpak die we kiezen, is het essentieel dat hiaten goed in kaart worden gebracht. Op welke (cruciale) doelen vallen leerlingen uit en nog belangrijker waarom? Dit 'in kaart brengen' kan vrij eenvoudig, bijvoorbeeld aan de hand van 'diagnostische gesprekken' tijdens de verlengde instructie. Met deze informatie kan de kwaliteitscoördinator leerlingen gericht ondersteunen tijdens extra momenten; 1 moment per week voor zowel de groepen 7 als de groepen 8. Op deze manier worden hiaten, zonder de inzet van een groots en breed ontworpen programma, heel direct aangepakt en ondervangen.

Plan voor lange(re) termijn

EDI

Als we spreken over EDI, dan spreken we over een bewezen didactisch model dat is afgeleid van de principes van Rosenshine (Surma, T. et al, 2019) (zie bijlage 3). Om als leerkracht tijdens je lessen snel en flexibel te schakelen is enige kennis van het model alsmede de principes een vereiste. Wat zijn de principes? Wat houden ze exact in/ wat zie je de leerkracht doen tijdens de voorbereiding/les? Waar komen deze principes vandaan (kennis van cognitieve leerpsychologie)? Waarom zijn ze dus zo effectief? Als de leerkracht deze kennis combineert met data die voorafgaand of tijdens de les wordt verkregen, is hij in staat om geïnformeerde keuzes te maken en dus formatief te handelen. Maar om flexibel te kunnen schakelen en geïnformeerde keuzes te maken, moet je weten hoe je de principes (Rosenhine) en de fases van EDI vanuit de theorie moet omzetten naar de praktijk. Een goede EDI-les bevat, anders dan de methode, namelijk maar één doel. Hier wordt de instructie (onderverdeeld in concept en vaardigheid) op ingericht, worden kritische succesfactoren bepaald (waar moeten de leerlingen aan voldoen), worden (rekening houdende met de kritische succesfactoren) CVB-vragen geformuleerd, etc. Dit betekent dat de methode, waar nodig, aangepast en/of losgelaten moet worden. Deze omslag van methode- naar leerdoelgericht werken, zal plaatsvinden onder begeleiding van een rekenexpert en de kwaliteitscoördinator bovenbouw. Waar de rekenexpert wordt ingezet om de vertaalslag (theorie naar praktijk) te maken, zal de kwaliteitscoördinator worden ingezet om het proces, middels actieonderzoek (zie 'Procesaanpak; lange(re) termijn'), te begeleiden.

Formatief handelen

Goede lessen worden vormgegeven aan de hand van een vaste structuur/organisatie met kennis van de cognitieve leerpsychologie. Echter, een goede les ontwerpen/vormgeven is één, hem uitvoeren is twee. Dit betekent dat goede lessen op meer berusten dan alleen een

doordacht onderwijsontwerp. Om het verschil te maken moet je ook tijdens de les, vanuit data, geïnformeerde keuzes maken. Leerkrachten richten zich dus op de lange(re) termijn, (tussen)doelen over verschillende lessen heen, en de korte(re) termijn. Het is een proces van 'formatief handelen' (bijlage 4). Volgens Kneyber & Sluijsmans (z.d.) heeft dit proces vijf voordelen, waardoor het bijdraagt aan onderwijsverbetering:

1. Formatief handelen maakt effectiever sturen van het onderwijsproces mogelijk
2. Formatief handelen draagt bij aan de motivatie van leerlingen
3. Formatief handelen zorgt voor een beter en dieper geworteld begrip van de lesstof
4. Formatief handelen bevordert de zelfregulatie vaardigheden van leerlingen
5. Formatief handelen zorgt voor constructieve afstemming en daarmee voor een hogere onderwijskwaliteit

Op het moment dat we spreken over 'formatief handelen', moeten we ons bewust zijn van het feit dat formatief handelen een aanvulling is op het didactisch handelen van de leerkracht. Door zichzelf vragen te stellen als: 'Wat wil ik bereiken?', 'Waarom is dit belangrijk?', 'Hoe weet ik of leerlingen dit doel gehaald hebben?', 'Welke problemen kan ik verwachten?' en 'Hoe reageer ik daar dan op?', zorgt de leerkracht voor focus en structuur binnen het proces van (formatief) handelen. Rekening houdende met de laatste vraag, 'Hoe reageer ik daar dan op?', komt het bij de implementatie wel aan op wat we noemen 'curriculumbewustzijn'. Dit bewustzijn gecombineerd met een breed scala aan pedagogische- en didactische kwaliteiten, zorgt voor het vermogen om oordelen te vellen over wat in concrete situaties onderwijspedagogisch gezien wenselijk is (Biesta, 2011).

Procesaanpak; lange(re) termijn

- Gezamenlijke lesvoorbereiding
 - je hebt er echt iets aan op de korte termijn, nuttig, zicht, inhoud, levert echt iets op
- EDI
 - Training, meerdere dagen achter elkaar
 - Observaties zijn zinvol
 - Ontstaan van curriculum bewustzijn door langere tijd in 1 groep, mag ook de roep ervoor of erna zijn, te werken
 - Direct zichtbaar in de klas, bijvoorbeeld betrokkenheid
 - Opfrissen is nodig voor sommigen; geeft men zelf aan

- Waarom keuze voor rekenen?
 - Keuze team
 - Lange(re) vs. korte(re) termijn; wat kan ik er de volgende dag mee in de klas?
 - Gevoel dat het iets oplevert

- Waarom EDI
 - Urgentiegevoel team
 - inzet expert; waar valt nog wat te halen?
- Waarom formatief handelen
 - Edi en formatief handelen zijn onlosmakelijk verbonden; zonder formatief handelen, geen EDI
- Procesaanpak
 - Koppeling Lange(re) aan korte(re) termijn
 - Inzet nulmeting
 - Inzet SOAR-analyse
 - Omslag theorie naar praktijk

PROCESAANPAK

In dit kader maken we een keuze voor reflectief handelingsonderzoek (bijlage 5); een proces dat gekenmerkt wordt door kennisgeneratie, actie (toepassing) en reflectie. In een gezamenlijke zoektocht naar handelingsalternatieven staat de interactie altijd centraal. Ieder onderzoek begint met een vraagstuk. Omdat we de fases behorend bij EDI achtereenvolgens behandelen, start ieder onderzoek met dezelfde vraag, namelijk: 'Waar staan we nu en hoe kunnen we ons handelen, ten aanzien van deze fase, verder ontwikkelen?'

Iedere fase van EDI wordt individueel onderzocht aan de hand van een aantal activiteiten die elkaar logischerwijs volgen en hier, achtereenvolgens, worden weergegeven:

1. Het vraagstuk, de fase(s) van EDI, benoemen
2. Het vertrekpunt/de context bepalen door:
 - Kennis en vaardigheden in kaart te brengen
 - Leer-/ontwikkeldoelen bepalen
3. Literatuuronderzoek om
 - Aannames (verder) te onderzoeken
 - Nieuwe kennis op te doen
 - Standaarden/niveaus te koppelen aan de doelen (ontwikkeling in kaart brengen)
4. Nieuwe kennis omzetten naar de praktijk; keuze voor handelingsalternatieven
5. Ontwikkeling en reflectie middels collegiale consultatie
6. Inzichten analyseren en vertalen naar concrete handelingsalternatieven
7. Afspraken maken over toekomstig handelen (borging)

Belangrijk binnen het proces, is dat we toewerken naar concrete doelen/succesfactoren waar vervolgens standaarden of niveaus aan gekoppeld kunnen worden (zie punt 3). Hiermee wordt de ontwikkeling meetbaar en kan er vanuit een actueel niveau concreet worden toegewerkt naar een volgend niveau.

DIFFERENTIËREN

Net als binnen de groepen waar we les aan geven, zal er ook binnen onze groep sprake zijn van verschillen in voorkennis, beheersing en toepassing. Gezien het feit dat reflectief handelingsonderzoek gericht is op leren/ontwikkelen middels interactie, maken we een keuze voor verrijken (verbreden en verdiepen) en niet voor versnellen. Alle opties hiervoor staan open, zolang men kennis genereert binnen eenzelfde fase, om deze vervolgens actief te delen met het team. Opties voor verrijking kunnen zijn:

- Zoeken naar goede voorbeelden (good practises); eventueel aan de hand van literatuur
 - Verschillende manieren van voorkennis ophalen
 - Wat zijn goede CVB-vragen?
- Differentiatie binnen één en dezelfde les. Hoe zorg je ervoor dat ook plusleerlingen profiteren van de instructie? Daadwerkelijk omzetten naar concrete doelen/lessen
 - 'De kracht van rijke rekenvragen' (boek)
- Lessen, of delen daarvan ontwerpen en delen met het team; rol van kartrekker
- Inrichten database met goede CVB-vragen en/of andere uitwisselbare kennis op dit gebied

STARTSITUATIE BEPALEN

Gedurende het onderzoek zal men, aan de hand van een kijkwijzer (zie bijlage , 'Kijkwijzer'), elkaars lessen bezoeken. Waar men tijdens de nulmeting, start van het onderzoek, nog een hele les bekijkt, zal men na de nulmeting slechts delen, zoals de start, de instructie of de begeleide inoefening bekijken; fases die op dat moment actief en reflectief worden onderzocht. Op deze manier wordt iedere fase geïnventariseerd, geanalyseerd, onderzocht, (in)geoefend en geborgd.

AMBITIE EN DOELEN BEPALEN

Om onze leer-/ontwikkeldoelen in kaart te brengen en te bepalen, zullen we bij aanvang van iedere fase gebruik maken van een SOAR-analyse (Strength, Opportunities, Aspirations, Results). Deze analyse gaat uit van (sterke) punten die verder verbeterd kunnen worden. Opties waar we naar kunnen kijken, binnen EDI en formatief handelen, zijn bijvoorbeeld:

- Instructie op het concept t.a.v. de omslag naar meer contextrijke opgaven
- De instructie, voornamelijk op vaardigheid, inhoudelijk afstemmen; zo doen we dat hier. Één vaste strategie voor rekenen met verhoudingen, breuken, procenten, het omzetten van maten, etc.
- Omslag naar (meer) leerdoelgericht werken
 - Wat zien/doen we dan? Maar ook, wat doen we niet meer?
- Duidelijk zicht op resultaten cruciale doelen
 - Resultaten n.a.v. de lessen en/of methodegebonden toetsen

PLANNING

Gezien de keuze voor reflectief handelingsonderzoek, is het niet mogelijk om te werken volgens een vooraf opgezette (strakke) planning. Zo vraagt de ene fase om meer onderzoek

en/of inoefening dan de andere. Wel is het mogelijk om een globale planning te maken, waarin in ieder geval de volgorde van de onderwerpen/fases wordt beschreven. Deze planning, die tussentijds waar nodig kan worden aangepast, wordt hieronder weergegeven.

Datum	Inhoud	Vorbereiding
April	Kennismaken	Vragen naar ervaringen/belevingen. Stand van zaken bepalen, op zoek naar ontwikkelpunten
April	Modellen ERWD	Hoofdstuk 5 van Van Groenestijn & Janssen (2011), 'Het handelingsmodel en het drieslagmodel', lezen Ook kijken naar effectief rekenonderwijs op de basisschool
	Activeren van voorkennis Betrekken en activeren	
	Lesdoel	
	Instructie concept Controle van begrip	
	Instructie vaardigheid	
	Begeleide inoefening Feedback	
	Kleine lesafsluiting	
	Zelfstandige verwerking	
	Verlengde instructie	
	Herhalen	

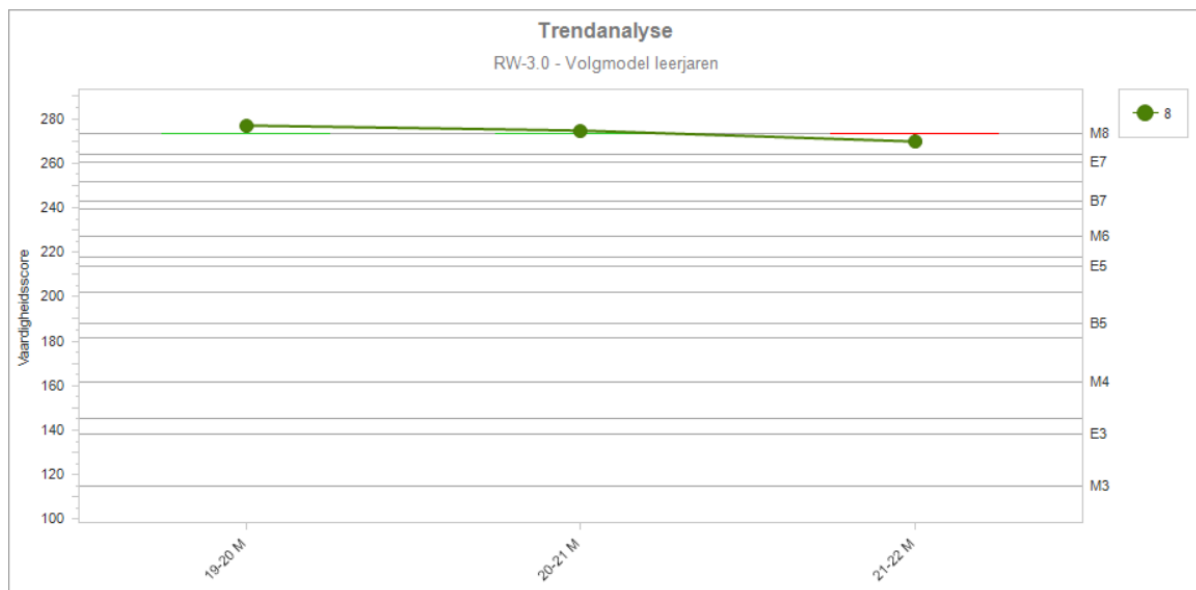
FUNDAMENT VOOR EDI/FORMATIEF HANDELEN

Voorafgaand aan het reflectief handelingsonderzoek (fases van EDI), zullen we eerst kijken naar verschillende modellen, zoals het hoofdfasenmodel, het handelingsmodel en het drieslagmodel. Volgens van Groenestijn & Janssen (2011) bieden ze namelijk

aanknopingspunten om de rekenwiskundige ontwikkeling van leerlingen te volgen, te observeren en te analyseren. Door de ontwikkeling goed te volgen en tijdig in te grijpen, kunnen de leerkrachten hun onderwijs afstemmen op de ontwikkeling en de onderwijsbehoeften van hun leerlingen. Deze kennis, die feitelijk gezien kan worden als een tool uit de 'gereedschapskist' van formatief handelen (Kneyber & Sluijsmans, z.d.), behoort tot het fundament van goed rekenonderwijs.

Bijlagen bij Verbeterplan Rekenen

Bijlage 1

Bijlage 2

Referentieniveaus				
		Aantal leerlingen behaald	Percentage	Percentage landelijk
Lezen	1F	45	100	98
	2F	33	73	73
Taalverzorging	1F	43	96	97
	2F	27	60	62
Rekenen	1F	41	91	92
	1S	14	31	44

Bijlage 3

ROSENSHINES PRINCIPES VAN INSTRUCTIE²⁵

1. Start de les met een korte opfrissing van de essentiële voorkennis uit vorige les(sen).
2. Bied nieuwe leerstof in kleine stappen aan, met gelegenheid tot oefenen na elke stap.
3. Beperk de hoeveelheid leerstof die de leerlingen per keer krijgen.
4. Geef duidelijke instructies en heldere verklaringen.
5. Stel veel vragen en kijk of leerlingen de leerinhoud hebben begrepen.
6. Zorg dat alle leerlingen de gelegenheid hebben om actief te oefenen.
7. Begeleid leerlingen wanneer ze beginnen met oefenen.
8. Denk hardop en modelleer.
9. Geef de leerlingen uitgewerkte voorbeelden.
10. Vraag de leerlingen uit te leggen wat ze geleerd hebben.
11. Zoek manieren om de antwoorden van alle leerlingen te checken.
12. Geef op een systematische manier feedback en correcties.
13. Neem de tijd om extra uitleg te geven.
14. Geef veel voorbeelden.
15. Leg leerstof opnieuw uit als dat nodig is.
16. Geef leerlingen de gelegenheid om zelfstandig te oefenen.
17. Monitor leerlingen wanneer ze zelfstandig oefenen.

Bijlage 4

FIGUUR 1. DE VIJF BASISSTAPPEN VAN FORMATIEF HANDELEN

